

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆՏԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղր. 100: Վեցամսեայ գին Ղր. 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ ասորագլուց գումարին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի:
Այս Լրագիրը տնէն չարախօս օրերը կը հրատարակուի:

Պօլիսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը տանողին վրայ է:
Իր շաբաթ համար շուր մը հրատարակել ու ջրոց դիտի վճարի տոցին 40 փարոյ:
Երրորդ գրոց ծանուցումը ձրի է: Գումարէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրիցցը դիտի վճարի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆՏԻՐ

ՊՕԼԻՍ 24 ՅՈՒՆԻՍՏ

Թիւսկաւ վեհապետ տրքայն միշտ կ'ուզէ որ իւր հպատակները ուրախ ըլլան, զուարճանան և ոչ մէկը անոնց զուարճութեանը արգելք ըլլայ. բայց երբեմն անանկ բաներով զուարճանալ կ'ուզեն որ մեծամեծ վիսամներու պատճառ կրնան ըլլալ, անոր համար հրաման ըրաւ որ զըօսանքի տեղերը թէ ցերեկ և թէ գիշեր հրացան կամ ատրճանակ պարպելով, կամ կերպ կերպ հրախաղութիւններ ընելով զուարճանալ չըլլայ: Եւ բարձրագոյն դուռը դեպքաններուն ալ յատուկ յայտարարութիւն ծանուցեր է վեհապետ արքային այս օրինաւոր հրամանը:

— Որովհետեւ ասիէ քանի մը ամիս առաջ Պէլ ճիքայի թագաւորը մէկ ծանրագին ճրագարան մը խաւրեց մեր վեհապետ Սուլթանին, ուստի այս ալ անոր փոխարէն իմա՛ր արտաքին գործոց տեսուչ վեհապետ Ռիֆաթ փաշային ձեռքը յիշեալ թագաւորին հոս տեղի դեսպանին՝ Պէլճիքայի թագուհիին համար նշանակէ ծանրագին քառամանակ մը խաւրեց որուն արժէքը չորս հարիւր հազար զուռուշէն աւելի է կ'ըսուի:

— Երբեք թիւսկաւ վեհապետ ու կէսին ջուրերը Սուլթան Սէհմէտի կողմէրը հրդեհ մը պատահեցաւ, բայց խիստ առջեւը առնուելով մեծ վիսամ չըլլացաւ հասցունել:

— Նոյն օրը կէս օրէն ետեւ հրդեհ մըն ալ Օր

թագաւոր պատահեցաւ: Թիւսկաւ կառավարութիւնը շատ ջանաց որ չստատանայ, բայց այնպէս մէկ տեղէ մը ելաւ կրակը որ իսկոյն ճարակ առնելու առիթով ունենալով շատ մեծ վիսամ հասցուց: Խոյնն իսկէն սկսելով մինչեւ գիւղին մեծ նաւամուտը ցին հասաւ ծովի կողմէն, ըսելէ այն տեղի հայոց երեւելի եալընքաւ տմէնը մոխիր գործուց, ասոր երկուքին չափ տեղ ալ ցամաքի կողմէն այրեց:

— Յետագայուն եկած վերջին լուրերուն նայելով այն կողմերն ալ չափաւ հիւսնաւորութիւնը երեւան ելեր է, ուստի բնակիչները մեծ երկիւղի մէջ են որ տեղին չափազանց տաքութեանն օր աւուր չստատանայ:

Թրքաւոր չոքեհաւերը որ հիմա վերստին բանելու սկսան, առաջինը մեզի սա հետեւեալ լուրերը բերաւ Եւրոպայի կողմերէն:

— Վէնայի վիտի միւսուրի վերին Իգալայի հետ, այս միւսուրութիւնը արդէն որոշուեր է Վէնայի ժողովին անդամներուն մեծագոյն մասին հաւանութեամբ:

— Հիւսիսային Սլաւիան նորէն ապստամբեր է Տոն Բաւարի աղոյն համար: Բաւարեացի ալ պարտաւորներուն գլուխ եղեր է:

— Ի ծնողայի օրագիրներուն մէկը կը գրէ որ Պ. Լամաթին պատրաստութիւն կը տեսնայ Լրեւալը ճամբորդութիւն ընելու և արդէն ճամբորդութեան հարկաւոր եղած բաները Սարաիլիս խաւրեր է:

— Նեմցի կայսերութեան փոխանորդ Յոհաննէս աւագ դուքսը Յունիքօր հասեր է, և տեղւոյն բնակիչներն ալ արժանաւոր ընդունելութիւն ըրեր են անոր:

Գերմանական ժողովքը լուծուեր է: Հիմա յիշեալ Յոհաննէս աւագ դուքսը նորէն խորհրդարան հաստատեր է հետեւեալ անձինքներէն:

Պ. Տը Վէսկայէրի՝ խորհրդարանի նախագահ և արտաքին գործոց տեսուչ:

Պ. Տոպօֆ՝ ներքին գործոց տեսուչ:

Պ. Բաւարեացի՝ եկամտից տեսուչ:

Պ. Սթիֆթ՝ երկրորդ տեսնագիր:

Պ. Հօրն Պոլթէ՝ առեւտրական առենի նախագահ:

Պ. Պախ՝ արդարութեան առենի նախագահ:

Պ. Սխրթթէ՝ հասարակաց կրթութեան առենի տեսուչ:

— Կրտսի որ Պէլլինի ժողովքը Յոհաննէս աւագ դուքսին Գերմանիայի փոխանորդ ընտրուելուն վրայով խաղած ըլլայ, ըսելով թէ Նեմցի կայսեր ինչու պիտի ինչոյ այս ընտրութիւնը ընելու անանկ մէկ երկրի մը համար որուն բնաւ մէկ մասամբ երաշխաւորութիւն չի պիտի ունենայ առ կէ ետեւ:

— Մեծաւորներուն և խաղաղութեան մէջ տեղի եղած վեճը խաղաղացուցեալ համար Յոհաննէս աւագ դուքսը միջնորդութիւն կ'ուզէ ընել և երկու կողմէն իմաց տուեր է որ, թէ որ չհաշտուին նէ Նեմցի կայսրը պիտի սլարուաւորի զինքով վրանին ելլալ:

ԼՐԱՏԱՐԻՆ ԼՈՒՆՏԻՐ

ԳԱՂԱՔԱՆ ԲԱՐԿԵՂՈՆԻ ՏԻՊՈԳՐԱՄԱՆՈՐ ԱՐԵՎԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿՐՆԱՌԻ, ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՂԵՊԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԻ ԱՆԳԱՄ Պ. ՅԱՐԱՆ ԱՐԴՈՒԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՕՄԻՆԻԶՄ ԱՂԱՆԴՈՅՆ ՎԵՅ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային 1

« Բայց այս տեղացոյ մարմնական թմբութեանը պէս մարերին ալ թմբած չէ: Բնագիտ անանկ սուր միտք մը ունին՝ որ գիտութիւն տարկելու շատ յարմար ըլլալին կը ցըցեն: Խօսքերին, երգերին, պարերին, և այլն, մեր գեղացիներէն աւելի յարգաւորութիւն կը ցըցեն ասոնց վրայ: Արեւմտական քանի մը բաներ կը շինեն. ինչպէս են զինք, տուն, և մանաւանդ նաւակներ, որ վաղեւէ ձեռով և աղէկ շինուած ըլլալուն համար օտարականաց զարմանք կը բերեն. միայն այս տարբերութիւնը կայ որ, եւրոպացիք ասանկ բան մը շինելու որչափ ժամանակ կ'աւանդեն նէ՛ ասոնք անոր քանին չափ ժամանակի կարօտ են 7:

« Հիւսիսային թմբութեանը որ մեր մէջ քրիստոնէական աւարթութիւնց կարգը անցած է, ասոնց մէջ այս անուանաւ արժանաւոր չէ: Որովհետեւ տեւ չէ թէ միայն սրտանց չէ, այլ և ընկերութեան աղէկութեանը յայտնադէպ հակառակ է. և ետեւէն շատ մը միջութիւններ կը բերէ, որոց գլուխը այն անգամանակի ծուլութիւնն է, որուն վրայք վերը խօսեցայ: Յիշաւի ասով այս մեծ բարութիւնները մէկ տան պէս կ'ըլլան. ասով մէկ կողմն մէկպիսին հետ կ'որդու թիւն կ'ունենայ. բայց այս միջութիւնը գործք առաքելոցին մէջ պատմութեան ամենեւին չի նմանիր, մէկ մեծ ընկերութիւն մըն է, որից ամեն մարդ ուղղած առնելու կրաւոր ունի, բայց հոս բան մը բերելու ձգելու աշխատութեանը մարդ յանձնառու չըլլար: Բունը նոյնն է, ասիկայ հիւսիսային թմբութեան չէ, ընդհանուր գործած մարդկայնութիւն մըն է, որ երկրացոյց մարդին մէջ եղած գաղափարով հաստատուած է. կամ ասանկ հասկըցնեմ. ասիկայ ուրիշին վատաւորով ապրելու իրաւունք մըն է, տուն, ուստիք, անասուն, տղայք, ինչ բան որ ըլլայ նէ՛ թիւսկաւ իրերէ ամառաւոր մարդու մը ստացուածք կը զուցցունէ, բայց իրքը հասարակութեանն են: Մէկը իրեն և իր ընտանեացը համար հիւզ մը կը շինէ. ուրիշ մը կ'ըլլէ կ'ուզէ որ ինքն ալ իր ընտանեացը հոն նստի. և ասիկայ կրնայ ընել հիւսիսային թմբութեան (թիւսկաւ) կանխով: Կերակուրի նստի մէկը նէ՛ կը պարտաւորի ամէն եկողին իր կերածէն բաժին հանելու. և թէ որ ուստիւ շատ մարդ կայ նէ՛ անօթի ծնալը իրեն կ'ընայ: Մէկ բան մը ունիս, մէկը կը տեսնէ:

կը նայի. և թէ որ հաւանի նէ՛ այն բանը անորն է: Կը պարտաւորի անիկայ անոր նստիքը աղջիկով որ քիչը շատի տեղ ընդունի, այն ալ բնաւ մէկ տանի մը քաւ պարգեւըք ետ չի դարձնել: Հայր մը, մայր մը, տղաք ունին, մէկը կ'ընէ անոնց մէկը կ'ուզէ. տալու է: Ուրիշներն ալ ասոր պէս: Եւ մեր օր կ'ըլլայ ասիկայ, իրար տեսնուան պէս ճամբու վրայ ըլլայ, մէկ տեղ ժողոված տեղերին ըլլայ. և ամէնն ալ զարմանալի ճարտարութեամբ և քաղաքավարութեամբ կ'ըլլան:

« Հաւատարմութեան մէջ եղած այս է, Գիտութեանը գոյ նէ՛ ասոնցմէ քիչ մը եւել բան կայ: Եւ եւելը այս է որ՝ մեծերը իրենց հպառակներուն իրենցը համար ալ վճիռ կուտան. ուղած ատենին ուղած մարդիկին մեղքըն կուտան. անանկ յանցանքներու համար որ՝ մեր մէջ մէկ թեթեւ յանգիմանութիւն մըն ալ շատ կուգայ: Եւ թիւսկաւ կրօնական դաւաժանները անհաւատներուն մէջը անգամ շատ մեղմացուցեր են այս դատեան բունակաւորութիւնը, բայց քանի որ՝ Գոնիս եկեղեցիք՝ ըսածիս պէս քանի մը բան եղած կայ: Այս գիտութեանը իրենց հրեպատակներուն բազմաթիւն ալ իրենց համար դարձ կ'առնեն, բան տըն կել տալու, նաւակ շինել տալու, և այլն. այս պայմանով որ՝ իրիկուն ըլլայ նէ բանիկուն որ միւսին տունը բան չի կերած իրենց հիւզը պիտի դառնան. որ հոն ալ ուստիւ բան չեն կրնար գտնել: Կընիկ մարդիկ և աղջիկները՝ մեծերուն տաքութեամբ կը սեպուին. որ կամ իրենք իրենց համար կ'առնեն, կամ օտարներու կը ծախին կամ կը շնորհեն 8:

« Ղուցե կարծիք ընտ որ՝ ասանկ մէկ կայսրութիւն մը, որուն եւրոպացիները հիւսիսային յանգիմանութեան յարգայ անունը տուեր են, 9 գոնէ այս աղէկութիւնն ուր հաստատութեան ակար մասին պիտոյք կը հոգայ: Սխալ է այդ կարծիքը, վերապատուելի հայր: Այս օրէնքներէ ութութիւնը այն է որ՝ ով ինչ ուզէ նէ կամայ ակամայ տալու է. բայց չի կրցող եկողներուն օգնութիւն ընելու մարդ զինքը պարտաւոր չի ծանոնար: Սխալ է այդ կարծիքը որ՝ հիւսիսայինները և ծերերը չանխառն երեւի վրայ կը մնան. որք քիչ՝ որք շատ: Առաւելագոյն ասանկներն են՝ որոնց կեանքը անօթիութեանը կը կարծեցընէ:

« Այս ալ է Ովկիանիայի բնակիչներուն այն հիւսիսային թմբութեան համառօտ պատկերը, որուն համար եւրոպացիք աղաւոր աղաւոր նկարագրութիւններ կ'ընեն, այնքան որ՝ մեր քաղաքական կրթութեանն ալ ասոնց քովը պակասաւոր կը ցըցեն. քիչ կը մնայ որ հիւսիսային թմբութեանը համար մեկ այս վայրենիներուն քով աշակերտութեան իրիկուն կ'ըլլան 10: Այս պատմութիւններուն հեղինակները այս բաները հարեւանցի մը տեսեր են, և վեր ի վերջ մը դատեր են: Պէտք է մեզի պէս անոնց մէջը բնակիլ, որ հասկնան թէ այս կերպ կեանք վարելը որ այնքան կը գոյնէ, սկզբունքներուն մէջ պակասաւոր և հետեւանքներուն մէջ վիսամակար է:

« Այս կողմն, որ տեղացի որ այս գիրը կը գրեմ, և ասոր ջոյնակայ կողմները՝ եւրոպացիներէն բարեկամաց աշխատեցող գեղեցիկ անունը առնել են, բնակիչներուն բաց ընտրութեանը և կարծեցեալ հիւսիսային

ութեանը համար. բայց այս որպիսութեան կրկին կ'ըսեմ թէ սուտ է. թէ որ աւելի դժեգակ վայրենիներուն լարտըը համեմատելով չի մտնում նէ, որոնցմէ մեզի մօտ Գիլգամէշի մէջ կը գտնուին: Գանդի հոս Գոնիսի մէջ ալ ատենք մարդու միջոցաւ մարդկայնութեան մէջ չէ հիմա՞ կենդանի կը գտնուին. և մօտ օրերս՝ նոր քրիստոնէայ եղող ներքին մէջ կը պատմեց որ տղայութեան ատենին մարդկայնութեան կ'ըլլէ, և բունածին կուտան եղեր: Հանդիսաւոր մարդակերպութեան ակզեր նին մինչեւ հիմա կերած մարդոցը տկարները կը կենան: Մօտ ատեններու իրար ջարդելու հասցընելու կռիւ մը բացուեցաւ մէջընին, որուն մէջ յայտնուաներուն վրայ աղբ պիտի խաւուրք բնաւ չի լինէրանցընէ: Խօթը տարի շնորհ, հոս մէկ անհաւատներու քաղաք մը կար Հուլէ առնուն, որ թշնամիները յարձակմանը աւելի և յարգութեանը թէպէտ աւ մէջն ալ բոթթեպանք ըլլալով անհաւատներէն աւելի բուխ սիրտ և մարդասեր կը կրածուէին, բայց քաղաքին գլխաւորները ամէնքն ալ մեղացունէն ետքը իրեն խաղաղ տղայք վեր օգը կը նետէին, և ինչպիսին սուր ծայրը գեպ ի վեր դարձուցած կը բռնէին որ ինչոյնքը անոր վրայ ինչան: Մինչեւ վար կ'առնէին մանր մանր կը կըստներին: Գանի մը տարի առաջ պատերազմական քաղաք ըստած նաւակ մը բըւռնիցին մէջ մարդիկներով, Տիւսին Տիւսին նաւակներուն կառավարած Ժաւէր նաւուն առաջը. որ այն ալ ստիպուեցաւ ասոր փոխարինութի մը առնելու համար Մարտական ըստած գեղը այրելու: Այն առերեւոյթ անուշութեանը և հիւսիսային թմբութեան, որ ութով գեղերին և կողներուն կը ցըցեն, ինչպէս են պատերազմական նաւերը, տկար մը դէմքերին երեւուն պէս շուտ մը դժեգակներուն կը փոխուի. և ասոր պայտընը այն է որ՝ այս կողմերուն մէջն ալ չի կայ որ վաճառականի նաւ մը բռնած և մէջի մարդիկը ջարդած ըլլայ:

« Գանի հիմա ասոնց մէջ մեր կայսրութեան վիճակը պատմուելու է Հիւսիսային ատեն ինչ օտարական որ գայ և ասոնց մէջ բնակութիւն հաստատել ուզէ նէ՛ սա երկու բանին մէկը պիտի ընտրէ իրեն համար. կամ ընկերութեան մէջ պիտի մտնէ ինչպէս որ ըսի, կամ իրեն ծախիւքը իր պիտոյքը ինչ պիտի հոգայ, ինչպէս որ Եւրոպայ կ'ընէ մը: Բան մը չունեցողը, ինչպէս են աղէկութեան պատահելով խորտակած նաւերէն աղաւաղող նաւակները, կամայ ակամայ ընկերութեան մանկու յանձնառու պիտի ըլլան, ասանկ ընելով ձեռքն անցածը կը վատըրի, կողմերներուն հետ խառն առանց բանի գործի կենալով, անոնց ըստաւորութեան ընկելով, անոնց բարոյքը և սովորութեանցը յարմարելով, անօթութեան և կերակուրի, աղէկի և գէշի՝ անոնց ընկեր ըլլալով: Աղբուտ ունեցողը կրնայ իր ծախքով բնակարան գտնել և ապրիլ: Ինչպէս որ կ'ընեն բոթթեպանք քարոզիչները և քանի մը արուեստագործներ որ վաճառականութեան համար այս կողմերու կուգան: Տ. Բոմբայէ՝ մէկ խառն վիճակ մը ընտրեց իրեն համար, և Տ. Պաշտպան մինչեւ հիմա անոր բռնած ճամբուն կը հետեւի: Այս միջին վիճակը այն է որ կողմացող գլխաւորներուն քիչ մը ընձայ կուտայ, և անոնցմէ օգնու

նին հետեւեալ նամակը կը գրէ յունիսի 28 ին ։
(Կարծեմ Ֆռանսըզի օրագրին յունիսի 18 գնելը
տպագրութեան սխալ պիտի ըլլայ ։ որովհետեւ ա-
սանկ նամակ մը յունիսի 30 ին հրատարակելու չէր
ձգեր այն օրագիրը ։ Թէ որ թուականը շիտակ է
նէ՛ մայիսի 15 ին ելած խռովութեանը վրայ բռն-
նուած և բանտը գրուածներուն համար է արքե-
պիսկոսոսին խօսածը) ։

« Պարոն . հիմա լսեցի որ բանտարկեալներէն
շատ մը անձինք Սարգիս կղզիները պիտի խրկուին ։
Պարոն պատգամաւոր . այս կղզիներու մէջ շատ
ատենէն ՚ի վեր սուրբ Աւետարան քարոզողները՝
Սէր Նիքիթիսի սուրբին կրօնաւոր քահանայներն են .
և թէ որ մենք միտիւթեանը և փրկութեան ճամբ-
բան մտցնելու հոգիներ փնտրելու համար այս
քան հեռաւոր երկիրներ կ'երթանք կորնէ , կըլ-
նանք մի արդեօք մեր այն խեղճ հայրենակիցներնիս
անխնամ ձգել , որ անանկ հեռաւոր կղզիներ պիտի
խրկուին ։ Ղաւթեանի երկան պիտի քէն . և ասոնց
համար հարկաւոր պիտի ըլլան կրօնից մատակարար
ըւծ միտիւթութեանները և ուրիշ հոգեւոր օգ-
նութիւնները ։ Թէ որ ասոնք հետեւին քանի մի
քահանայ չունենալով ճամբայ ելելու ըլլան նէ՛
այս պատուական բաները ո՞վ անոնց պիտի մատա-
կարարէ ։ Եւ զիս կը նուիրեմ պարոն , շատ մը եկե-
ղեցականներ տնօրինելու մեր վանքէն , որ արտու-
տելու հայրենակիցներնու հետ մինչեւ Սարգիս
կղզիները երթալու յանձնառու ըլլան ։ Թէ որ կը
կարծես պարոն , որ իմ այս առաջարկութիւնն ըն-
դունելի կ'ըլլայ , կ'աղաչեմ որ այս գիրս պէտք եղած
տեղը յուցընես . ինձի կ'երեւի որ չի կրնար ըլլալ
որ ամիկայ աղբային ժողովին անհաճոյ ըլլայ » ։

Բ . Տ . Արքեպիսկոսոս Քաղկեդոնի ։

Ունիւթաւ ըստած Ֆռանսըզի լրագիրը ասոր վրայ
կ'ըսէ ։ « Քաղկեդոնի արքեպիսկոսոս արտորուած-
ներուն ընկեր ըլլալ ուղեր է մինչեւ Սարգիս կղզ-
ին , իրեն միտիւթարի քահանայ ։ Խորհրդայ սեն-
եակը նամակին ընթերցումը աղտոտակա կ'ընդհա-
տէ . և այս քրիստոնէական պանդխտութեան ա-
ռաջարկութիւնը կը մերժէ ։ Քաղկեդոնի արքեպիս-
կոսոսին բռնած ճամբուն և այս բանիս մէջ մշտ-
նեւուն միտքը հասկընելու համար ըսելք մը չու-
նիմք ։ Քանի որ քաղաքին կառավարութեան հիւ-
մակուան վիճակը կը տեսէ նէ՛ պղտուներնիս գոյցած
և կըքած լուռ կեցած եմք ։ Սիայն այսքանս կ'ը-
սեմք որ , զթուութեան խորհուրդ մը , ինչ մտքով
առաջարկուած կ'ըլլայ նէ ըլլայ , պէտք չէր անկա-
նոն աղբարագրի մը պէս մերժուիլ ։

— Սիայիս 15 ին Փարիզ ելած խռովութեանը
ատենը՝ խռովարարներուն մէկուն թուղթերուն

մէջէն մէկ թուղթ մը գտնուեցաւ , որով հարուստ-
ները աղբարագրներու կերպը օրէնք ըրած էին և
ի գործ պիտի դնէին . ինչպէս որ լրագրոյ նախըն-
թաց 102 թուոյն մէջ հրատարակեցինք ։ Այս ան-
գամիս յունիսի 23 ին ելած խռովութեանը պատ-
ճառովը բռնուած մարդոց քովէն ելած թուղթե-
րէն իմացուեցաւ , որ մարդերն Ֆռանսայի մէջ
գտնուած աղնուականները և հարուստները և խօս-
քի տեր և իրենց խելքովը աղբը կառավարելու կա-
րող մարդիկը տկարացնել է եղեր . և գէշն այն է
որ՝ Պոնաբարգէին երեւան ելելէն առաջ Ռօպէս-
բիէնին օրը ինչպէս էր նէ՛ հիմակուան վիճակն ալ
անանկի գործընելու միտք ունին եղեր ։ Ասոնց
գլխաւորներուն թուղթերուն մէջ հետեւեալ
թուղթն գտնուեցաւ , որ կառավարութեան օրէն-
քի մը առաջարկութիւնն է . և թէ որ գործերնին
յաջողքն նէ՛ այս կանոնս պիտի հաստատենք ։

« Ա . Այն ամէն քաղաքացիները որ 200 Փռան-
քէն աւելի տարեկան տուրք կը վճարեն , ասկեց
մինչեւ տասն տարի կառավարութեան պաշտօննե-
րուն պիտի չի գործածուին բնաւ ։

« Բ . 1815 թուականէն ՚ի վեր որ մարդ որ մէկ
պաշտօնի մը մէջ գտնուէր է ինչ և իցէ կերպով ,
անոր բոլոր շարժական և անշարժ ինչքերը աղբա-
լին սննդովը առնուին ։

« Գ . Ֆռանսայի կառավարութեան սահմանադ-
րութիւնը 1793 ին պէս ըլլայ ։ (Այս թուականիս
էր որ աղնուականները և եկեղեցականները ջարդե-
ցին և Ֆռանսա արիւնով լեցուցին) ։

« Դ . Օրքը ամէն մէկը իր տեղը երթայ . (այ-
սինքն՝ զինուորական կարգադրութիւնը վերնայ) » ։
Իրից կը հասկըցուի որ 10 կամ 12 կամ 20 հա-
զար մարդոց մեռնելով Ֆռանսա սրբան մեծ և սու-
կալի վտանգէ աղտոնեցաւ . որ թէ որ այս աշաղբը
ընթերցելու չընէին նէ՛ բանը 1793 ին եղածներուն
սահմանովն ալ չէր մնար ։

— Գործադիր կարողութեան գահերէցը Պ .
Քալկեդոն , արուեստից տեսուչ պաշտօնատարին
հետ խորհուրդ ըրաւ աղբային գործարանները վեր-
ցնելու համար գործածելու կերպին վրայ . որով
հետեւ ամէն աղմուկ անկեց կ'ելլէր . և այն գոր-
ծարանները գրեթէ խռովարարներուն խորհրդարան
գործած էին ։ Ասոնց մէջ բանող բանուորները ա-
մէն ալ զատ զատ գործարաններ պիտի երթան որ
բանելու բան գտնեն . որ այս աղբային գործարան-
ներուն մէջ չի կայ ։ Եւ ամէն թաղը վերակացուն
(միտիւթար , գաղղ . մէր) , պիտի իմացած ըլլայ և
քովը յուցակ պիտի ունենայ թէ իր թաղին մէջ
ո՞վ բանուոր կ'ուզէ , և գործարանը ո՞ւր է . որպէս
զի բանուոր մը անոր գացած բան ուղածին պէս ա-
ռանց ուշացնելու անոր տեղ և բան գտնելու կա-

րող ըլլայ ։

— Պոնաբարգի կառավարութիւնը վճռեց որ ,
յունիսի 23 ին և 24 ին և հետեւեալ օրերը ձեռ-
քերնին դէնք գտնուելով բռնուած սպասարկե-
րուն հետ՝ որ Ֆռանսըզիներուն գաղթականները
պիտի խրկուին , Պ . Քալկեդոն ըսու , Պ . Քալկեդոն
և Պ . Քալկեդոն ալ երթան ։ Ասոնք այս պատմութե-
ութեան տունը դէնք տուած և անոնց հետ խառ-
նուելով կառավարութեան կողմին հետ պատերազ-
մած ըլլանին աղէկ մը չեմք գիտեր . բայց ասոնք
երեքն ալ մատենագիր են , որ փիլիսոփայութեան
և քաղաքական տնտեսութեան (էքօնօմի բօլիդիքի)
վրայ գիրքեր չինած ըլլալով աշխատած են Բօլշևիկ
աղանդին սկզբունքը իրենց գիրքերուն միջնորդու-
թեամբը հասարակութեան մէջ ծաւալել , մինչեւ
հիմայ հասցուցած աշակերտին ոմանք մեռան և ո-
մանք արտորը պիտի երթան . իրենք ալ երթալու են
որ նոր աշակերտ չի հասցունեն ։

— Գործադիր կարողութեան գահերէց Պ . Քա-
լկեդոն քալ յունիսի 26 ին հետեւորութեան միջոցաւ
բոլոր Ֆռանսայի եկեղեցականներուն իր փափաքը
ձանց , որ այս վերջին խռովութեանը մէջ մեռ-
նողներուն հոգեւոյն համար պաշտօն և պատարագ
ըլլալ , և բարեկարգութեան պաշտպան երդններուն
կողմը յաղթող գտնուելուն համար զեղ ասպառ-
գործանքն էր գոյ հանգիստաւոր գոհութիւն և շնոր-
հակալութիւն տրուի տառուց . Քալկեդոն քաղա-
քի գերագաւառ արքեպիսկոսոսը Տ . Քալկեդոն , որ
հռոմէական եկեղեցւոյ կարգիւններէն է , և փի-
լիսոփայական և աստուածաբանական դիմութեանց
մէջ մեծ համբաւ ստացած է , Պ . Քալկեդոնին օ-
րինաւոր խնդիրը կատարելու համար իր վիճակին
կարգաւորներուն կոնգրակ իրից . որուն մէջը պաշ-
տօն և պատարագ մատուցանել չէ թէ միայն աղէկ
կողմին պաշտպանելով մեռնողներուն համար , այլ
և անոնց համար ալ , որ խաբուէր են , և իրենց
հայրենեացը գէ՛մ թուր քաշելով չի գիտնալով բա-
րեկարգութիւնը տակն ու վրայ ընելու հոգիներ են ,
և այնքան անմեղներու արիւն թափուելուն պատ-
ճառ գտնուէր են ։ Քանզի կ'ըսէ , աստուծոյ ան-
հուն ողորմութիւնը բացառութիւն չի ձանձնար ։

Ասոր այս իմաստը և այս զիջումը սրբան գովե-
լի է նէ՛ այնքան ալ պարտաւելի է անոնց խառու-
թիւնը , որոնք ինքնին մեռնող մարդ մը դատելու
կը համարձակին . անիկայ հերետիկոս էր , ա-
նոր հոգեւոյն պատարագ չըլլար կ'ըսեն , թէպէտ
կենդանութեանը ատենը հաւատոյ խոստովանու-
թիւն մը բերենէն չի լսելով՝ այդ դատաւարանը ար-
գար ըլլալու գլխաւոր նիւթը կը ստիպէ ։ Ասանկ
ներուն Նիկիտիսի ըսածը ըսելու է . « Սի թէ օ-
րէնքն մեր դատե՞ն զմարդ , եթէ ոչ նախ լսեն ինչ

թեան և բարեկամութեան խոստումը կ'առնէ . և քարոզիչներուն ի-
րենց կամայք և ընտրութեանը կը յանձնէ որ բնակութիւն և ուսուցիչ
ճարին ինչպէս կ'ուզեն նէ՛ Արիւնց վերադարձնալ նաւապարհներուն վիճա-
կին պէս բան մը կ'ըլլայ . միայն նաւապարհները այս եկել ունեցած կ'ը-
լան , որ վարդեններուն ապականալ վարքերուն կը հետեւին ։

« Այս հիմակուան մեր գտնուած վիճակն ալ այս է Ուլիսիսիայի
մէջ տեղի կղզիներուն մէջ . և այս էր Ենօպի եպիսկոպոսին ալ Վալուիս
կղզին քարոզելու հեցած ժամանակին վիճակը մինչեւ եպիսկոպոս եղած
ժամանակը . Այն ատենէն ետք , նոր քրիստոնէայ եղանկուն եռան-
դուն բարեպաշտութեամբ և Եւրոպայէն եկած օգնութիւններով
յիշեալ եպիսկոպոսին և անոր քովը գտնուածներուն և ձեռքին տակը
եղածներուն վիճակը փոխուած է ։ Բայց մէկալ կղզիներուն մէջ կղզե-
ցիներուն հետ ընկերութիւնին մեկ մէկ նեղութեան մը մէկ ծառա-
յութեան մը վիճակի մէջ ձգած է , որ քեզի հասկըցնելու պիտի ըս-
նամ այս տեղը . և այս ժողովրդեան հաւատքի դան ալ այս բանիս կա-
տարեալ ճար մը պիտի չի կրնայ ընել ։

« Պիտա սուսմ այս հասկըցնելու պէտք է , որ սկիզբները վերադարձալ
երբու եպիսկոպոսներն ալ Տ . Բաւարիէն և Տ . Պարալլան , մէկ ուրիշ
ճամբայ մը չի կրնայ բռնել ։ Ասոնք երբեքը այս վիճակը ընդունելու
ստիպող պատճառներն եղան , ասով վատարկելու գիտաւորութեամբ
առուատութիւն երածներուն պէս չի կարծուիլ , այս ժողովրդեան ներքին
հանգամանացը վրայ աղէկ և ճիշդ տեղեկութիւն չունենալին , պէտք
ըլլալու չափ տպուածին օրատուութիւնը , իրարու հետ հաղորդակ-
ցութիւն ընելու գիտաւորութիւնը , և ուրիշ չի գիտեմ ինչպէս բա-
նէր ։ Բայց հիմա կը տեսնուի որ բաներուն այս կերպը փոխուելու ճա-
րը կայ . և այս ալ աղէկ բան մըն է ։ Գանդի մինչեւ որ այս վիճակը և
րեւելի կերպով աղէկի չի գտնուէր նէ՛ մեր քարոզչութիւնը անհնար բան
մըն է ։ Ըսածէս գտն ալ վերադառուելի հայր , կրնա հասկնալ ։

« Կղզեցիները , և քրիստոնէական հաւատքը ընդունողներն ալ հե-
տեւին առնելով , որքան բարեկամ կարծես նէ , իրենք իրենց անձը
ինչպէս կը հոգան նէ ուրիշ անկեց աւելի չեն կրնար հոգալ ։ Մեզի
պղտիկ հիւզեր կուտան բնակելու , իրենց համար ալ աղտոտութիւն մը
կը պահեն օրուան մէկ մարդ գալ այն հիւղը բնակելու . թէ որ կամեի-
րէն ուզէ նէ՛ գիշերը ալ կը մնան ։ Վերջից այն երկրին տօնարութիւնն է
ճշմանք . քիչ կերակուրներն անոնց հետ մնելու ալ կը վայելենք . բայց
մենք ալ անոնց փոխարէնը կ'ընենք , երբ որ ուսուցիչ ձեռնարկիս անց
նի , կամ հոն եկած նաւերէն , կամ մեր ձեռքին աշխատութեամբ ։
Ասոնք , երբ որ ուսուցիչներն պակսէ նէ , որ գրեթէ տարւոյն կեպ ա-
սանկ կ'ըլլայ , կը վազին անասունները կ'ընեն վայրենի պտուղներ և ար-
մատներ փնտրուելու , ամէն տեղ կը սրտաւր , յալիւտակութեամբ և
քաղաւորութեամբ , շատ անգամ բանի մի օր շարունակ ծով կենա-
լու ալ կ'ըստիպուին . անթութութիւնը քիչ իմաստը . համար կը պառ-
կին , և միայն նորէն կերակուր փնտրուելու համար պառկած տեղեր

նուն կ'ընեն , Հոս ամէնէն շատ պատահած բանն է անթի մարդիկ
խուճի խուճի եղած , որ կը սրտաւր և ուսուցիչ բան կը փնտրեն .
հոր քրտառնակներուն մէջ մեզ ընծայ քանի մը Բիւնէ խրկուելու ը-
լայ նէ՛ կողմին ետեւէն շատ մը կղզեցիներ կ'ա գան . և ամէն բար-
աչքը կը տնկէ որ այն ուսուցիչն իրեն ալ բաժնի ելէ ։ Տուր կ'ըս-
կուր մը եկելու ատենին ալ նոյն տեսարանը կը նորոգուի , Հարկ է
նոյնհետեւն այն երկուսը կերակուրը երկուսուն բաժնէլ . չէ նէ երկ-
րին սովորութիւնը աւրած կ'ըլլայ , և երկուսոց աչքին կ'ընան . և
բանեղի կ'ըլլանք թէ որ կարգաւորման մեղի համար պատուա մը ուսուցիչ
պահելու ։

« Ասից կը հասկընաւ , վերապատուելի հայր , որ մեզի պէս աշ-
խատող մարդոց կեանքը որքան խեղճ կ'ըլլայ ասանկ երկիր մը , Անտի-
նիս կան որ մեր եպիսկոպոսին հետ դաշն և սրբման ըրած են անոր և
հետեւորներուն սպորտա ճարելու , և վճարքն ալ կ'ստիպի առած են ,
բնաւ մէկ բանով մը չեն կրնար ասոնց ըսած խոստումները և սրբմանը
մարերնին ձգել , և ասոր սշխմանով ալ անդադարեալութիւն կը
սեպուի . պատճառը հիմա կը զրուցեմ . Այս մէկ գի մոյ . ասոնք ալ
մէկայնեան պէս անթի են . և այս կողմին բնաւ բացառութիւն ը-
նելու բան մը չունիմ . պիտա զորուոր թաղաւորէն բռնէ , մինչեւ ա-
նոր պիտի վերջին հարստը ։ Սկիզբները այս վիճակը սիրտ շատ գոճ
շարժեց այս ժողովրդեան վրայ . բայց շատ չանցաւ , և ալ ուրիշներ
մոտեցելով որ ամիկայ անոնց ունակութիւն է եղեր . և այն հիւրան-
րութեանը ճիշդ հետեւութիւնն է , որով ամէն մարդ ուրիշն ունեցաւ
ծովը աղբիլ գործ է մարքն մէջ ։ Վերջից շարունակ իրեն գէշութիւն
բերելու բան մը ըլլալուն երկրայութիւն չի կայ . բայց ամիկայ մարք-
նին ալ չեն բերեր ։ Այս վայրենիները բնաւ չեն տրամաբաներ . վաղ-
ւան հոգ չունին , ներկայ խեղճութիւններն անգամ չեն իմանար , ուս-
տի ոչ տրամաութիւն կ'երեւի վրանին և ոչ վշտութիւն . ինչպէս որ
կարելի է որ կարծես , և այսքան նեղութիւն քաշել իրեն ալ շատ ան-
գամ հոգեւոյն և երգ և պար և անկարծելի զեղութիւններ կ'ընեն ։

« Հիմայ տեղ , վերապատուելի հայր , թէ արդեօք այս մարդոց
խելքը մեր Եւրոպայի զաղապարներուն հետ չափելով կրնա մի հաս-
կընալ ։ Գլխաւորները , որ մեր արդուտը հոգալու բեռն վրանին ա-
ռածի պէս են , թէպէտ մենք անոնցմէ բան մը տեսած չունիմք , մի-
այն սրբաւորով անանկ կը սեպին որ մեզ մեղացողը իրենք են . և այս
պատճառաւ անդադար մեզից երբեքն այս ինչ և երբեքն այն ինչ բանը
կ'ուզեն ։ Կարելի է կարծես թէ կամեցնուած մէջ շարութիւն կայ ,
բայց այն ալ չէ ։ Երկրին սովորութիւններն անգամ չեն իմանար , ուս-
տի ոչ տրամաութիւն կ'երեւի վրանին և ոչ վշտութիւն . ինչպէս որ
կարելի է որ կարծես , և այսքան նեղութիւն քաշել իրեն ալ շատ ան-
գամ հոգեւոյն և երգ և պար և անկարծելի զեղութիւններ կ'ընեն ։

ներ , որ ընկերութեան և անկախութեան մէջ միջին սահմանն են . ու-
նանք ալ ընդունելն , բայց առանց աղէկ մը հասկընալու . ետքը միշտ
իրենց սովորական ըրածներուն կը դառնան ։ Վերջը հասկընալ որ է
պիտիպոս մը այս կղզեցիներուն մեծին հետ Բօլշևիկ ընկու ըլլայ նէ՛
կարաւ խօսք ինչպէս կը հասկընան , մէկ իրեն եւրոպական գաղա-
վարներով , և մէկալ իրեն վայրենի վիճակին մէջ սրվածով ։ Երկու
կողմն ալ շատ մը իրարու ըրածին հաւատութիւն կուտան . երկուսն
ալ կ'ըսեն իրենք իրենց , ինչպէս գլխաւորութեամբ բաներն ընդունու-
ցին ։ Ասով մենք կը խաղաղուին . և չեմք ալ կրնար մեզի պարտական
եղողներուն վրայ ձգել յանցանքը , մինչեւ որ անոնց նախնական գա-
ղապարները մեր գաղապարներուն վրայ չխախտուի , և այս ալ մեզի ան-
հնար բան մըն է ։

« Ասից է որ գլխաւորները մեզից այնքան բաներ կ'ուզեն , որպէս
թէ անոնց պարքը ունեցած ըլլանք ։ Եւ ըստ որ մենք չեմք կրնար ա-
նոնց շնորհել նէ՛ այն բանը գտնէ փոխ տալու է . ասով մեր խահանգի
կարակները , սղոյ , կացին , դետին հերկելու գործիքներն , միշտ
անոնց մէջ ձեռք ձեռք կը սրտաւրին . և ամեղը և անարատ մեր
ձեռքը անցնելին քիչ անգամ կը պատահի , Պարիկիսի (հէյուէ) անոնց
առաջը խոստ փափաքելու բան մը է . անոնց անանկ կ'ուզայ որ ասոնց
մէջ անհատուած գտնի կայ , և յիշուի այն երկրին համար ամիկայ մե-
ծաղին ստացուածը մը կը սեպուի , Պարիկ անոնց քով բանալու անխո-
հեմութիւնն է . չէ թէ յայտնի բանութեամբ կը գործան տէրի կը վա-
նամք , այլ միայն կ'ուզեն . և չի տամք նէ աչքը կ'ընենք ։ Եւսն որ
չի տամք նէ ընկերութեան օրէնքը աւրած կ'ըլլամք . որով անոնք իրա-
ւունք ունեն մեր ունեցած բաները ամէն ալ իրենցը սեպուել . և մե-
զի ալ իշխանութիւն կուտան իրենց ունեցածները մեր սեպուել . և
գիտես որ անոնք գրեթէ բան մը չունին ։ Միշտ հայրենակները կ'ընեն
թէ նաւերէն էր կուգայ , կը հասկընաւ որ նոր ընծայներ և առա-
տածեալութիւններու աչք ունին անկեց . բայց այս ալ բնաւ երբեք
մեծ բան մը չի կրնար ըլլալ ։ Բնաւ նաւերնիս գաղուն աւելի երկրա-
նիմք քան թէ փափաք . գլխաւորով որ նաւով մեզի կ'հաճը քիչ բան
մը կ'ըլլայ . և մենք անոնց անհատուածի ողահաւութիւնը չեմք կրնար կը-
տացնել ։ Անոնք տարի երբ որ էնօղը եպիսկոպոսին հետ հաս եկայ
նէ՛ նաւը երթալին ետքը շատ չանցաւ մէկ պարտութիւն մը երեւցաւ .
որովհետեւ անկախութեան ըրածներուն չափ բան չի կրնայ ձեռք
ձգել ։ Պիտեմք նաւը , և անկեց ետքը քիչ նաւը գտնի մարդոց համ-
բանը շատուցին . թէպէտ անոնք երկուսն ալ քարոզիչներուն համար
ուրիշ նաւերուն ամէնէն աւելի առատաւուն և հոգ գտնուեցան ։
Այս աղահաւութիւնը Ուլիսիսիայի ամէն կողմը միակերպ է ։

Պիտեմք քարոզիչներն ։

քաղաքը սեւամորթ բնակիչները կոխելով տները կոխեցին, կողոպտեցին, դէմքերն ելլողները զարկին մեռցուցին, և կրակ ձգեցին: Կառավարիչը Սէն Բիւն երթալով քաղաքական կառավարութեան տեսնակիւնները խորհուրդի ժողովում գտաւ, և կը խորհէին որ նոյն հետոյն սեւամորթներուն ազատութիւնը հրատարակեն: Կուսակալը ասիկայ իմանալով ասոր վրայ խորհիլ խոստացաւ առանց ժաւմանակ անցնելու: Բրէշէօր արուարձանին մէջ խելմը գինեալ սեւամորթներ զօրքերուն հետ կը ռիւլ ընել և իրար զարնելն իբէն: Սառու զօրապետը կ'երթայ և կուսակալին որոշումը և հրամանը կը ծանուցանեն: Արք ելլող բանուորները մեծ ուրախութիւն կը ցըցընեն: Իրենց հրազները կը պարօղեն ուրախութեան նշան: և նոյն հետոյն իրենց գործարանը կը գաւառնան բանելու, մարքերնին դնելով որ ասիկէ ետքը որ ուղած ազատութիւնին ձեռք ձգեցին, գետնի տէրերը իրենց վրայ ինչ պայման դնեն նէ՝ իրենք ալ այն պայմաններովը բանին: Բայց գետնի տէրերուն մէկն ալ չհամարձաւ կեցաւ իր տեղը գաւառալու: Բայց նոյն օրը բանուորները իրենց բանին սկսան պարապիլ, և այն օրէն ի վեր բաներնին ձգած չեն: Այս շփոթութեան մէջ Սէն Բիւն քաղաքը շատ վնասուեցաւ. որովհետեւ սեւամորթները Պ. Տըղաշէյ ըստած հարուստ գետնի տէր մարդուն տունը կոխեցին նէ՝ ասիկայ վրանին վերէն կրակ ըրաւ ցրուելու համար: Սեւամորթները կատղեցան, այն տընէն թէ տանտէրը և ընտանիքները և թէ սպասաւորները ամէնը 35 հոգի սպաննուեցան: ամանը գէնքով և ամանը կրակով, քանզի սեւամորթները այս տանը կրակ ալ արկին: Այս տանը հետ քսան մըն ալ ուրիշ տուն տըրեցաւ, և կրակին գաղաթումը կէս գիշերը եղաւ:

ԱՅԳԱՅԻՆ

Արմաշու վանքին բարեհամբաւ ուսումնաբանէն զատ, ուր տեղ վիճակին գիւղերէն ժողովուած տղայք գիշերով ցերեկով կենալով ուսման և կրթութեան կը պարապին, առանձին գիւղին տըղայոց կրթութեան համար ալ դպրատուն մը հաստատուած կայ տըրունի վառօգտալեւ Տատեան Պերճախաւ Յօհաննէս Բարձրային հոգաբարձութեամբ, որ հոն յատուկ իւր ծախիքը վարժապետ ալ գրած է վանքի տիրացու Յօհաննէս աւագ սարկաւագը:

Սեր ազգի բնակիչ ունեցող գիւղերը որքան որ ուսումնական և քաղաքական կրթութենէ քաղաքներուն հետ համեմատելով ետ մնացած են նէ, այն տեղի տղայքը այնքան աւելի հրաշալի ընդունակութիւն մը ունին բան սորվելու: Այս ընդունակութիւն մեր ազգին յատուկ է կրնամք ըսել, մեր դպրատունները անհող եւրոպացի ուսումնական յարգող անձանց թէ գրով և թէ կենդանի բարբառով շատ մը վիշտութիւն ունենալով: Իսկ ասոր պատճառ կը կարծեմք մարքերնի օտար գաղութարներով չի լեցուած և մաքուր ըլլալ, որովամէն բան գիւրաւ տեղ կը գտնէ և կը տպաւորուի մշտքին մէջը: Գիտելու ըլլամք նէ այս կարծեացի հաստատութիւն կը գտնեմք այն որ մեր մէջն ալ ուղիմութեան և ընդունակութեան կողմանէ գեղացիք քաղաքացիներէն աղէկ են. պղտիկ գեղերու բնակիչներն ալ մեծ գեղերու բնակիչներէն աղէկ են. և թէ որ այս բնդհանուր կանոնէս տարբերութիւն ունեցող տեղ գտնուի նէ՝ այն ալ պատահաւոր տարբերութիւն մըն է, մեծ գեղերուն բնակիչները վարժապետ պահելու միջոցներուն աւելի գիւրաւ ձեռնհաս ըլլալով վարժութիւննին ալ աւելի գիւրին է. նոյն գիւրութիւնը պղտիկ գեղերուն բնակիչներն ալ միօրինակ ունենալին նէ՝ ըստին ճշմարտութիւնը յայտնի կ'երեւէր, ինչպէս որ երեւեցաւ Արմաշ գիւղին վերայիչեալ դըպրաւ տանը վրայ:

1847 ին օգոստոսի մէջ այս դպրատունը տեսանք նէ՝ թէպէտ աշակերտաց յառաջագիմութեանը շատ յոյս ստացանք, բայց չկտակը ըսեմք. այնքան չէր որքան որ այս անգամ առած սեղեկութիւններնին կ'աւելան մեզի:

Յունիս 20 ին հանդիսաւոր քննութիւն եղեր է յիշեալ դպրատան աշակերտացը, վանքին եկեղեցւոյն մէջը. քննուած նիւթերն են եղեր Ա. ճարտասանութիւն, հարցմամբք. Բ. քերականութիւն, Գ. լուծմանը ի նոր կտակարանէ. Դ. սլը բաղան և աղբային պատմութիւն. Ե. գրաբար շարագրութիւն. Զ. թուաբանութեան սիլլոբներ. Է. հատարակ ընթերցմանը. և Ը. քրիստոնէական վարդապետութիւն: Արժանապատիւ Տ. Ստեփաննոս սրբազան արքեպիսկոպոսը տղոցը յառաջագիմութեանը վրայ սրտին խանդաղատանքը յայտնելով հանդէսը կը վերջացընէ, սերժապաւ Տատեան

ամիրայները գովասանելով և աստուածային խնամքը աղերսելով անոնց համար. և տիրացու Յօհաննէս վարժապետին ջանքէն ալ շնորհալ ըլլալով: Հանգէսին սկիզբը՝ մէկ ճառ մը կարդացուած է, որուն հեղինակն է նոյն դպրատան աշակերտներէն Այաթնեան Պ. Յարութիւնը. որ ոտանաւոր մըն ալ չինած է նոյն դպրատան հիմնադիր Տատեան ամիրայից ներքող: Ետէք քսան տարի առաջ այն գեղացիները տեսած մարդ մը անոնց տղոցը հիմակ ուան վիճակը տեսնէ նէ՝ աւելի մօտ կ'ուզայ ըսել թէ առաջինները չեն մնացեր, և ասոնք ետեւէն եկած են հոն, քան թէ ըսել թէ նոյն իսկ այն մարդիկն են որ իրենց զաւակները այս օրինակ կըրթութեան տակ են ձգեր: Առաջ ամառ եղածին պէս ամէն մարդ իր տղան տրտեղը կը տանէր մշակութիւն ընել տալու. միայն ձմեռը դպրատուն կը խրկէր. որով ձմեռը սորվածը ամառը կը մտնար: Հիմա այս եղանակին անօգուտ ըլլալը հասկնալով տղայքնին ամառ ձմեռ շարունակ դպրատուն խրկողներուն համարները շատցած է. և այս է տղոցը յառաջագիմութեանը գլխաւոր պատճառներէն մէկը:

— Գիտնական Սուրբատ պատուելիին մահուան լուրը անմիջեւ սրտիւ արդէն տուած եմք մեր լրագրին միջոցաւ: Հիմա այս ալ ծանուցանելու արժան կը համարեմք որ, այս օրերս ընկերութիւն մը բացուեալ է Սարաքաղաքին մէջ յատուկ այն մեծ տնուն գիտնականին փառաւոր մահարձան մը կանգնել թաղուած տեղը ի նշան երախտագիտութեան իւր միշտ հիմա գործած սքանչելի աղբաւորական գործքերուն համար:

Այս գովելի գործքը մէկ երեւելի ապացոյց մըն է ազգիս ուսումնասիր անձանց շատնալուն: Որովհետեւ նոր դարերուն մէջ քանի մը երեւելի գիտնական և աղբաւոր մարդիկ ելած գացած են Սարաքաղաքի մէջ. բայց անոնց յարգը ըստ արժանւոյն չի ծանցուելով ատանկ մէկ աղբովին յատուկ յարգանք մը եղած չէ անոնց գերեզմաններուն:

— Սամաթիայու սուրբ Սահակեան վարժարանին աշակերտաց հարցաքննութեան հանդէսը պիտի կա տարվի այս առաջիկայ կիւրակէիս, որ է յուլիս 25 ի ժամ 4. ուստի այս լրագրով կը ծանուցանեմք բարեւելք աղբիս ուսումնասիրութեանը և կրթական ձեռքով ըստ որում աշակերտեցող ոմանց սահմանաւ ժամանակը լրացած է, բարեհաճին սիրով յանձն առնուլ ներկայանալ նոյն հանդիսին:

ՕՆԱՆՕՆԱՆ ԼՈՒՐԻՆ

Բարդախան: Փռանապի Օպնա քաղաքին դիւնուորներէն երկու հոգի, հետերնին 556 Ֆռանք (2365 զուռուշի չափ) ստակ ունենալով, որ իրենց վրնուորական ուժովը վճարելու համար առած էին, Բրիվային Օպնա երթան իբէն ճամբուն վրայ Լաքըրինէի կողմը մէկ սրտրդի մը կը սրտահին. ետեւէն կ'իջնան. (սրտրդութեան հրամանագիր ունենալը չունենալը ստուգելու համար). և ձիերնին վաղցուցած ատենին ստակին քսակը որ ձիուն թամբին (էյերին) մէկ տեղը խօթած գրած էին, կ'իջնայ. իրենք չեն իմանար բաներնին կ'երթան: Չորս հոգի անկէց անցնելն իբէն ստակը կը գրտնեն. կ'առնեն, և հաւասար կը բաժնեն մէջերնին: Այս բանս եղեր է 1825 թուին: Ստակը շատ փրն տըրեցին այն ատենը. տեղացի մըն ալ ծայր չտուաւ. իրենք ալ յոյսերնին կտրեցին. փնտրուէին դագաւրեցան, և ստիպուեցան իրենց քսակէն այն ստակը վճարելու:

Հիմայ՝ ասիկէ (յունիսի 16 էն) քանի մը օր առաջ ստակը գտնող չորս մարդոցը մէկը վտանգաւոր հիւանդութեան մէջ ինկած ըլլալով խոստովանած ատենը յիշեալ 556 Ֆռանքին գտնողներուն մէկը ըլլալը և ընկերներուն ուլ ուլ ըլլալը կը պատմէ. իր բաժնին ինկած ստակն ալ 1825 էն ի վեր մինչեւ 1848 բանած չահովը կը յանձնէ քահանային, ստակը որունը ըլլան ալ կը դրուցէ. և կ'աղաչէ որ տիրոջը հասցընէ: Այս լուրս՝ Ֆռանքի քահանայի քրտա քրտ օրագրէն առնելով կը պատմէ լիւնիք օրա գիրը: Սենք ասոր վրայ երկար խորհրդածութիւն ընելը անօգուտ սեղեկով միայն այսքանս կ'ըսեմք. թէ որ աս ստակը առնող մարդը Բրոգէսդան եղած ըլլար նէ, ստակը յաւիտեան կորսուած կ'ըլլար. ուրովհետեւ այս աղանդոյն հետեւողները խոստովանութիւնը վերցուցած են: Բայց անհաւատներուն պարագրելը Վօդէն, պարզ բնականի վրայ մտածելով ալ խոստովանութիւնը ընկերութեանց մէջ շատ օգտակար բան ըլլալը կը հաստատէ:

— Լիւնասպանութիւն: Լիւնասները Հասքերի առնուն գերմանիացի բժիշկ մը ճանապարհորդութեամբ մեծաղօր Օսմանեան տերութեան երկիրները գալով՝ Պրուսա ալ գացեր էր. և անկէց կ'ուստանդնուպոլիս ետ դառնալու ատեն ձիէն ինկալով քիչ մը սախտեր է: Կոստանդնուպոլիս գալէն ետ

քը իր երկիրը դառնալու մտօք շոգենաւ կը հեծնայ. բայց ձիէն ինկալուն հետեւանքը տակաւին վրայէն գացած չըլլալով, շոգենաւին մէջ սաստիկ ցաւ մը կ'իմանայ իր վրան. անանկ օր ցաւուն սաստիկ կութենէն կը յուսահատի. և նաւուն մէջ գտնուող ճանապարհորդներուն մէկուն կ'ըսէ որ իմ այս հիւանդութիւնս անբժշկելի է. և ես պարագտեղը այս տանջանքը և տառապանքը քաշելէս շատ աղէկ կը սեպեմ որ զիս մեռցնեմ ալապիմ: Երբ որ նաւը Սիրա կղզին կը հասնի, քահանայի բժիշկը նաւապետին ձեռքի վկայականին համեմատ ճանապարհորդներուն համարները ստուգած ատենը կը նաւը որ Հասքերի անուն բժիշկ մըն ալ պիտի ըլլայ նաւուն մէջ, և չի կայ. նաւապետին կը հարցընէ. նաւուն սպասաւորները ամէն տեղ կը բընտրուեն չեն կրնար գտնել. միայն մարդուն պատկած անկողինին վրայ մէկ թուղթ մը կը գտնեն նամակի ձեւով նաւապետին գրուած. որուն մէջ կը յայտնէ որ հիւանդութեանը ճար մը չի կրնալ գտնուելուն համար մեռնելը պարագտեղը շարժուելէն աղէկ սեպելով ես զիս մեռցընել որոշած եմ մտքիս մէջը. և որովհետեւ անձնասպանութեանս պատճառաւ գուրք քիչ մը աշխատանք պիտի քաշեք, կ'աղաչեմ որ այս աշխատանքը պատճառ ըլլալուս ալ ներքէ: Այս գրութիւնս կարդացուելով, և որովհետեւ մարդուն մեռելն ալ նաւուն մէջ չէր գտնուեր, աւտով իմացուեցաւ որ մարդը զինքը ծովը նետած պիտի ըլլայ: Այս մարդս բժիշկ է եղեր ալ նէ՝ իմաստուն չէ եղեր: Ողջմիտ իմաստասիրութիւնը կը սորվեցընէ որ անբժշկելի հիւանդութեան ինկողները համբերութեամբ և զերեքը Լիւնուսդ կամաւ ջը յանձնելով քաջալերութիւն կը գտնեն. ասիկայ այս չի գիտեր: Իմանք կը կարծեն որ հաւատքն ու գիտութիւնը մէկ տեղ չըլլար. ահա այս բժիշկը հաւատքը գիտութեանէն զատելով՝ անբժշկելի հիւանդութեւ գեղ անձնասպանութիւնը գտեր է: Թէ որ գիտութեան անուամբ այս խօսքս բանեցընող մարդիկը ատանկ գիտութիւնները կ'իմանան նէ՝ ատանկ գիտութիւն չի գիտցողը գիտցողէն եւ վեր կը շահի: Միշտ կը կրկնեմք և անդադար կ'ըսեմք. թէ որ գիտութիւնը լայն է պիտի ըսեմք նէ՝ ճշմարիտ ըստն՝ որ է հաւատքը, հակառակ պիտի չըլլայ. այն բանն որ հաւատքի հետ չի միաբանիր, լայն չէ. ուստի գիտութիւն ալ չէ: Գիտութիւնը ծաղկեցընելու համար հաւատքը մէկգի դընելը, գիտութիւնը փրտուցընել է: Ճշմարտութեան աղբիւրը և արմատը Լիւնուսն է, որ հաւատքով զինքը մեղի ճանցուցեր է. այս աղբիւրէն զատուած առուն կը ցամբի. այս արմատէն կը տրուած ծառը կը չորնայ և կը փրտի: Եսոր համար է որ անհաւատ աղբաց մէջ գիտութիւն չի կայ. և գիտուն մարդիկ հաւատքը ձգեն նէ՝ գիտութիւննին տգիտութեան կը փոխուի: Յօդուածոյս մէջ պատմուած բժիշկը թէ որ Լիւնուսային նախախնամութեան պատշաճաւոր կերպով հաւատարմէն անբուժելի ցաւոց գիմանալուն ճարը կը գիտնար. անձնասպանութիւնը այս աւաղելի տգիտութեանն առաջ եկած է. և այս տգիտութեանս ծնողն ալ անհաւատութիւնն է:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՆՈՐ ՄԱՏԵԼՆ

ՎԱՐԲ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՅՄՈՒՍԻ ԲՐԻՍՏԱՍԻ

ԲԱԺԱՆԵԱԼ Ի ՄՏԱԺՈՒԹԻՒՆՍ

Այս պարտական գիրքը, որուն հեղինակն է Հ. Նիկոլայոս Լիւնիլի. որ լարիներէն լեզուէն հայերէն գրաբար լեզուի լարգմանած է Վիլնիայի միլիարեան միաբաններէն Հ. Սրայիլի վարդապետ Լիւնիլի:

Սրայիլի կերպով լիւնուսն և պարտանքը իրարիցէրուն վրայ բաժնուած հոգեզարծ և ջերմեանք վարդապետ Լիւնիլիին է. և ժամանակիս պարագայները նայելով որ Բեռլին և Բարդախան գեղը-Լիւնիլի ամէն փեղ մարդոց վրայ ծանրացած ըլլալը ին փեռնէս և ասելի պիտանութիւն մը լիւնիլի գրած ասպարհային բաները խորհելու, իրանք ըսելի ասիկայ ժամանակիս պիտոյիցը յարմար, որով և օգտակար գիրք մըն է: Հայերէն պարագրութեան թիւնն է 12 ծալք: ԺԱ. Լիւնիլի համար իր պարտական յառաջաբանութիւնը և մարտնչութեան վրայ համառօտ փեղեկութիւնը. և Բեռլին գիրքը յանկերովը Բիլ փեղ 655 լիւնահամար է Բարդախ գրով պարտած է Վիլնիլի լիւնիլի 25 դրոսով. ին փալիսպիլի 30 դրոսով:

ՀԱՐԱՏԱՐԱՆԻՉ ԼԻՆԻՐԻՍ

Յոգ. Պր. Տէր Լիւ. Չամբ:

Սրայիլ Լիւնիլի:

Ի Պիլիլի նոր խան:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻԿԵՆ ՏԻՍԵԱՆ